

Хот, суурины ус хангамж, ариутгах
татуургын ашиглалт, үйлчилгээг
зохицуулах зөвлөл

УХАТ-ЫН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ТАРИФЫН ШИНЭЧЛЭН БАТЛАГДСАН АРГАЧЛАЛ, ТАНИЛЦУУЛГА

УТА-ны дарга Ж.Гэрэлчулуун
Улаанбаатар хот, 2018.10.09

Агуулга

- Усны үнэ цэнэ, үнэ бүрдэлт
- Усны нөөц-Ус хэрэглээ
- Тарифын зохицуулалт
- Шинэчилсэн аргачлалын танилцуулга
- Тариф тооцох загвар
- Тарифын санал ирүүлэх
- Санхүүгийн тайлан ирүүлэхэд анхаарах зүйлс

Ус эдийн засгийн баялаг мөн

“Ус нь бүх төрлийн өрсөлдөөнт хэрэглээнд эдийн засгийн үнэ, цэнийг агуулахын учир нийгмийн төдийгүй эдийн засгийн баялаг гэдгийг нь хүлээн зөвшөөрөх ёстой”

(Рио де Жанейро-1992 он, Дублины 4-р зарчим)

Ус эдийн засгийн баялаг мөн

Усны үнэ цэнэ:

Усны хязгаарлагдмал нөөцийг олон талын хэрэглээнд үр ашигтай зөв хуваарилах эдийн засгийн зохицуулах хэрэгсэл

Ус эдийн засгийн баялаг мөн

Адам Смит

Ус ба алмазны тухай
заарадог үнэ цэнэ

Хэрэглээний үнэ цэнэ

Дублин, Ирланд

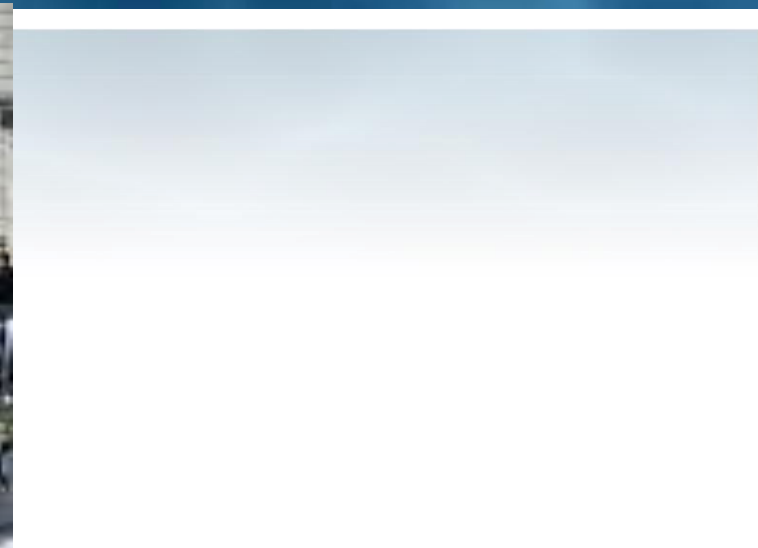

Дублин, Ирланд

Дублин, Ирланд

Усны нөөц-Ус хэрэглээ

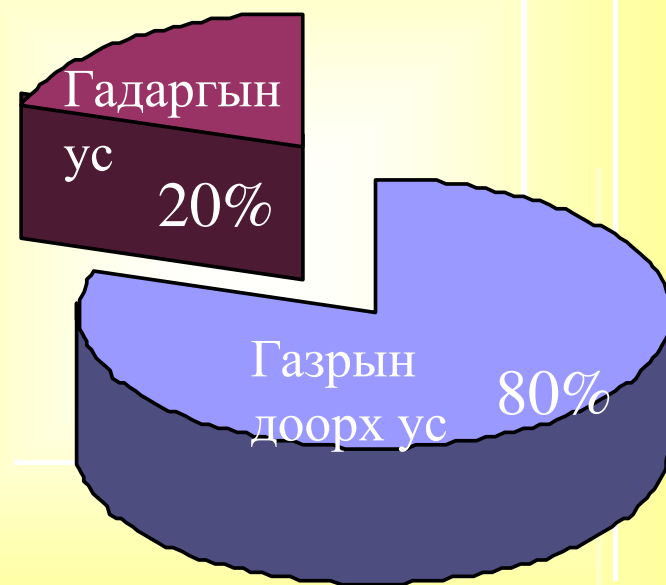
Монгол орны усны нөөц

Гадаргын ус:

- Нуурын ус: 500 км³
(Ж.Цэрэнсодном, 1970, 2000)
- Хур цас, мөсөн гол: 19.4 км³
(Г. Даваа нар, 2012]
- Гол мөрөн: 34.6 км³
(Б.Мягмаржав, 1975, 1996)

Газрын доорх ус: 12.0 км³
(Н.Жадамбаа, 2012)

Ус хэрэглээ-ашиглалт

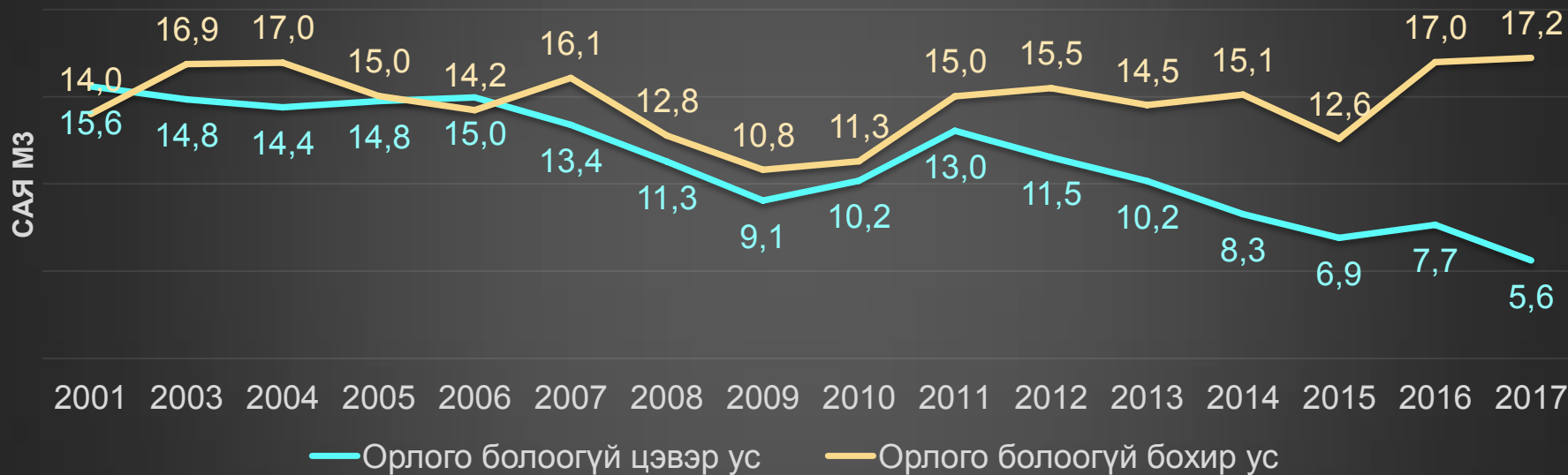
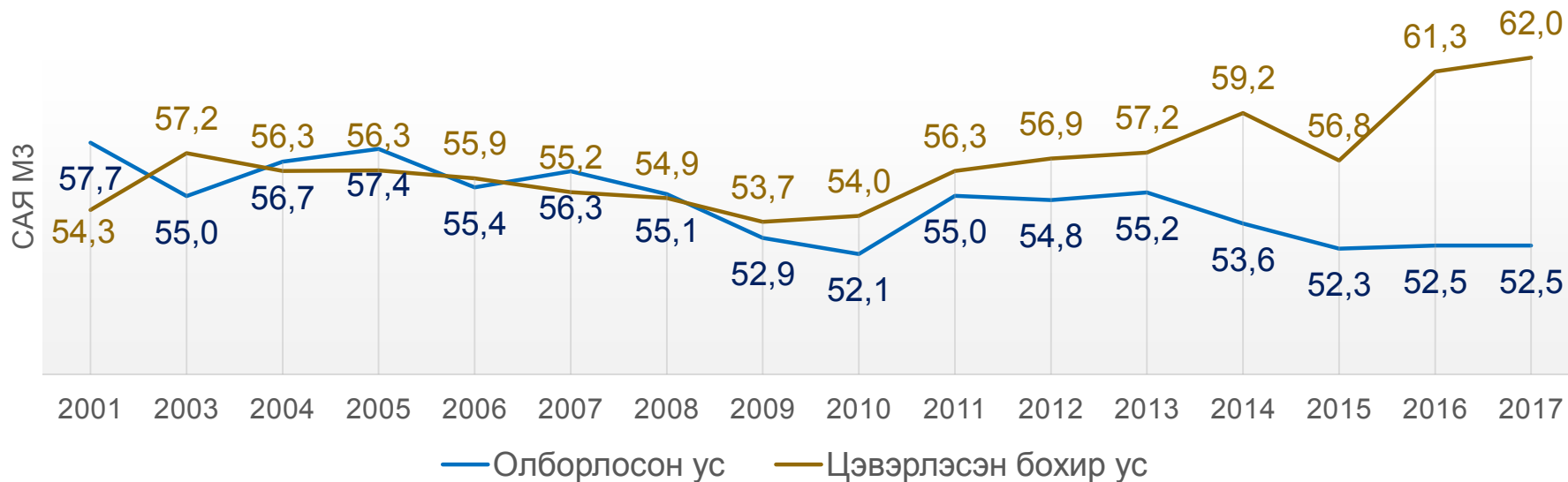

Улаанбаатар хотын усны нөөц:
МСК

2017, 2020
2025

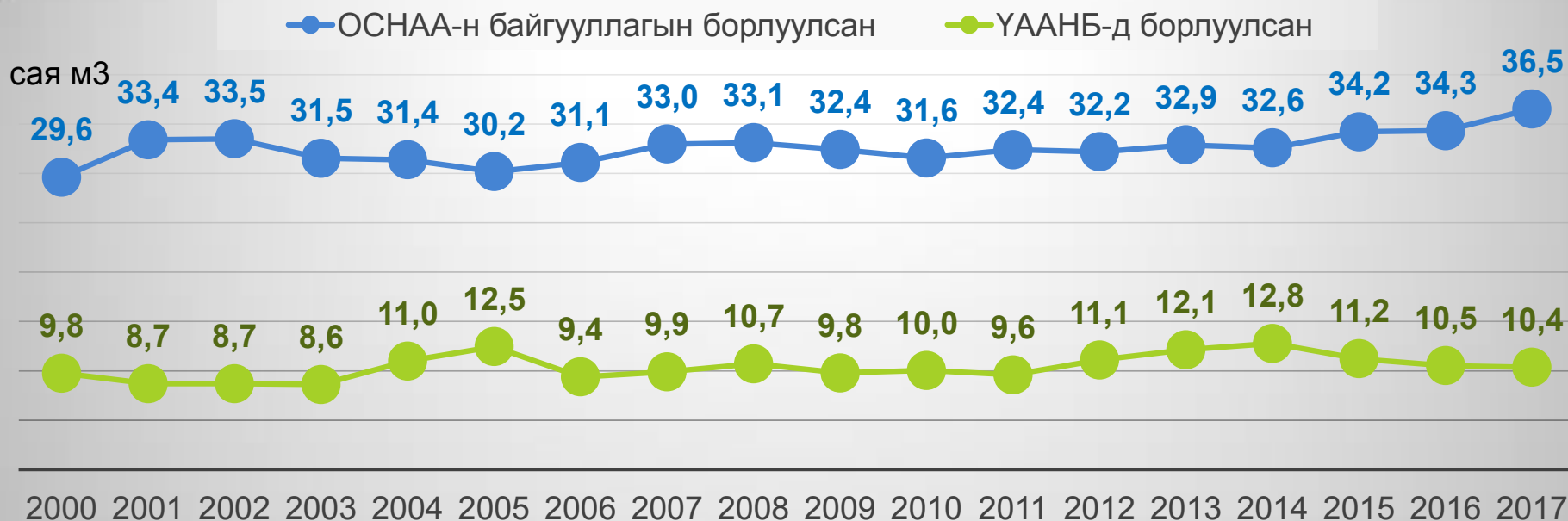
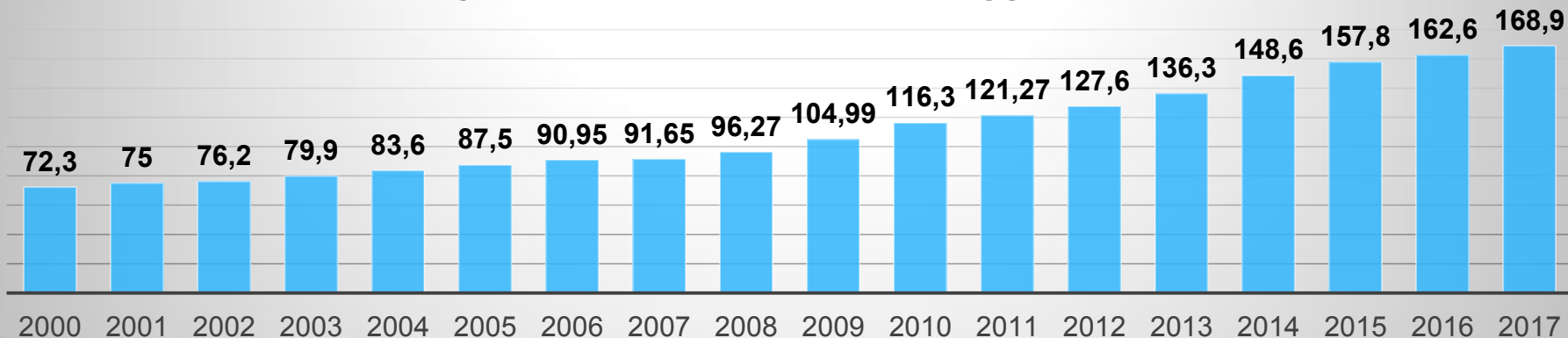
Улаанбаатар хотын цэвэр бохир усны баланс

Улаанбаатар хотын ус хэрэглээ

Төвлөрсөн шугамд холбогдсон орон сууцны айл өрх, мян

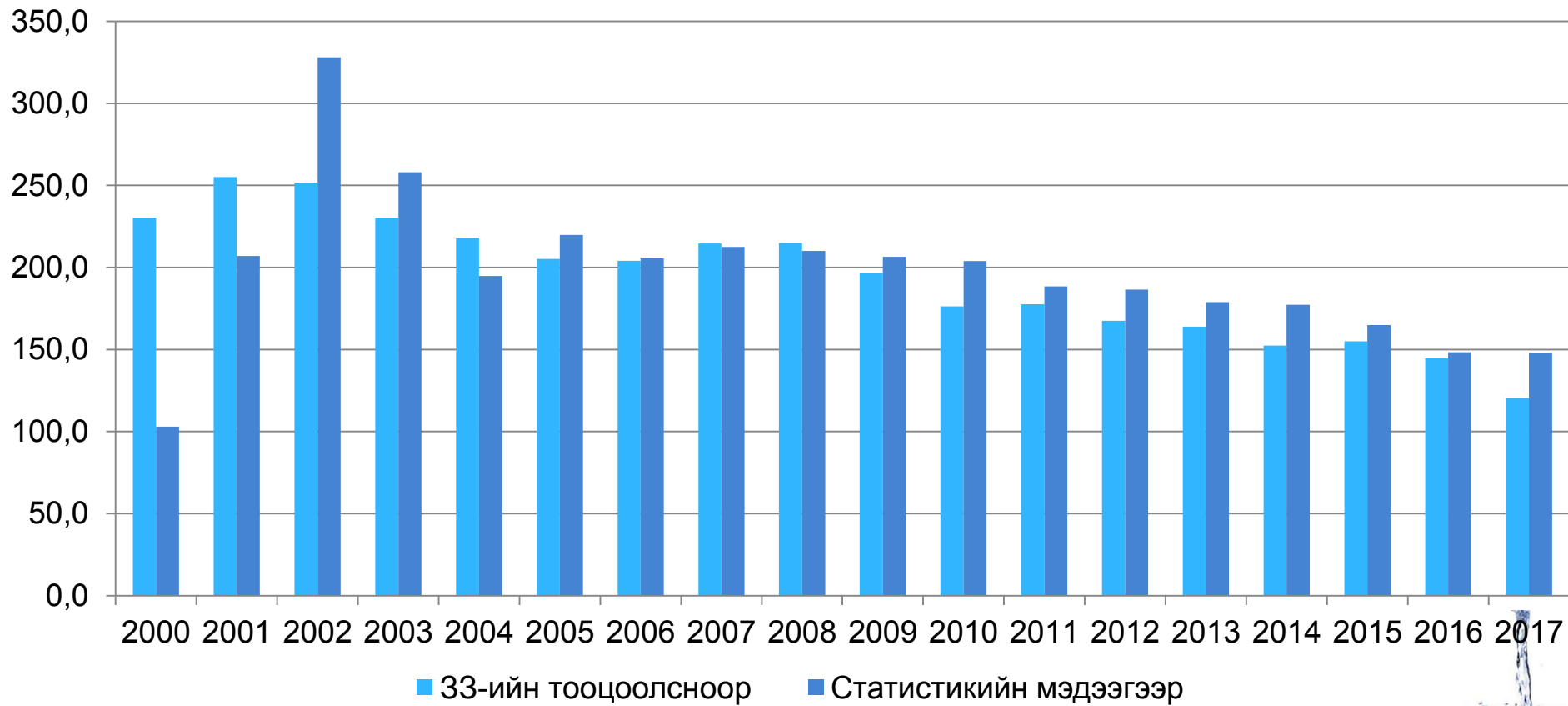

Төвлөрсөн шугамд холбогдсон нэг хүний ус хэрэглээ

л/хүн хоног

Усны үнэ бүрдэлт

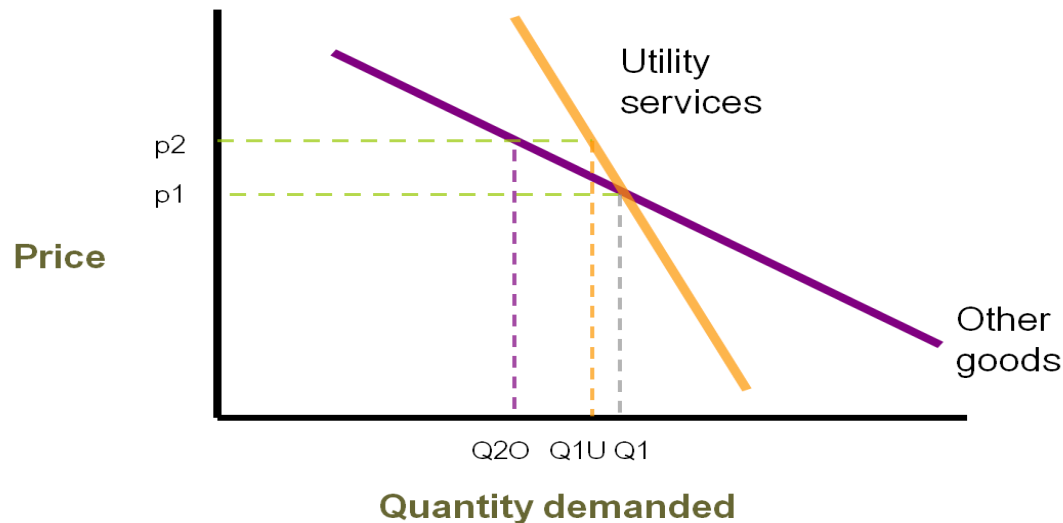
Усны үнэ цэнэ				Усны өртөг		
Экологи Эдийн засгийн үнэ цэнэ	Экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэнэ /усны өөрийнх нь дотоод үнэ цэнэ/			Экосистемийн үйлчилгээний хомсдол /дам нөлөөнүүд/		Нийт
	Хүний хүчин зүйлд үзүүлэх зах зээлийн бус үнэ цэнэ			Эдийн засгийн дам нөлөөнүүд		
	Эдийн засгийн үнэ цэнэ	Шууд бус ашиглалтын цэвэр ашиг		Усны алдагдсан боломжийн өртөг		Эдийн засгийн өртөг
		Усыг буцаан нийлүүлсний цэвэр ашиг		Хөрөнгийн зардал	Ус хангамжийн өртөг	
Зах зээлийн үнэ	Ус хэрэглэгч-ашиглагчдын үнэлэмж (үнэ цэнэ)	Үйл ажиллагааны зардал				
				Экологи-эдийн засгийн өртөг /Нийт өртөг/		

Эх сурвалж: C.Lant, UCOWR "Water resources update" and TAC №2 Water as a Social and Economic Good: How to Put the Principle into Practice

Эрэлтийн үнээс хамаарах МЭДРЭМЖ

- Эрэлтийн мэдрэмжтэй:
  - Өргөн хэрэглээний бараа таваар; тансаг хэрэглээний бараа таваар; орлуулах боломжтой бараа таваар (сонголттой); **удаан эдэлгээтэй бараа таваар**
- Эрэлтийн мэдрэмж багатай:
  - Үйлчилгээ гэх мэтийн зайлшгүй шаардлагатай хэрэгцээ; орлуулах боломж муутай бараа таваар (сонголт муутай); маш хямд бараа; **эдэлгээ богинотой бараа таваар**

Тарифын бүтэц

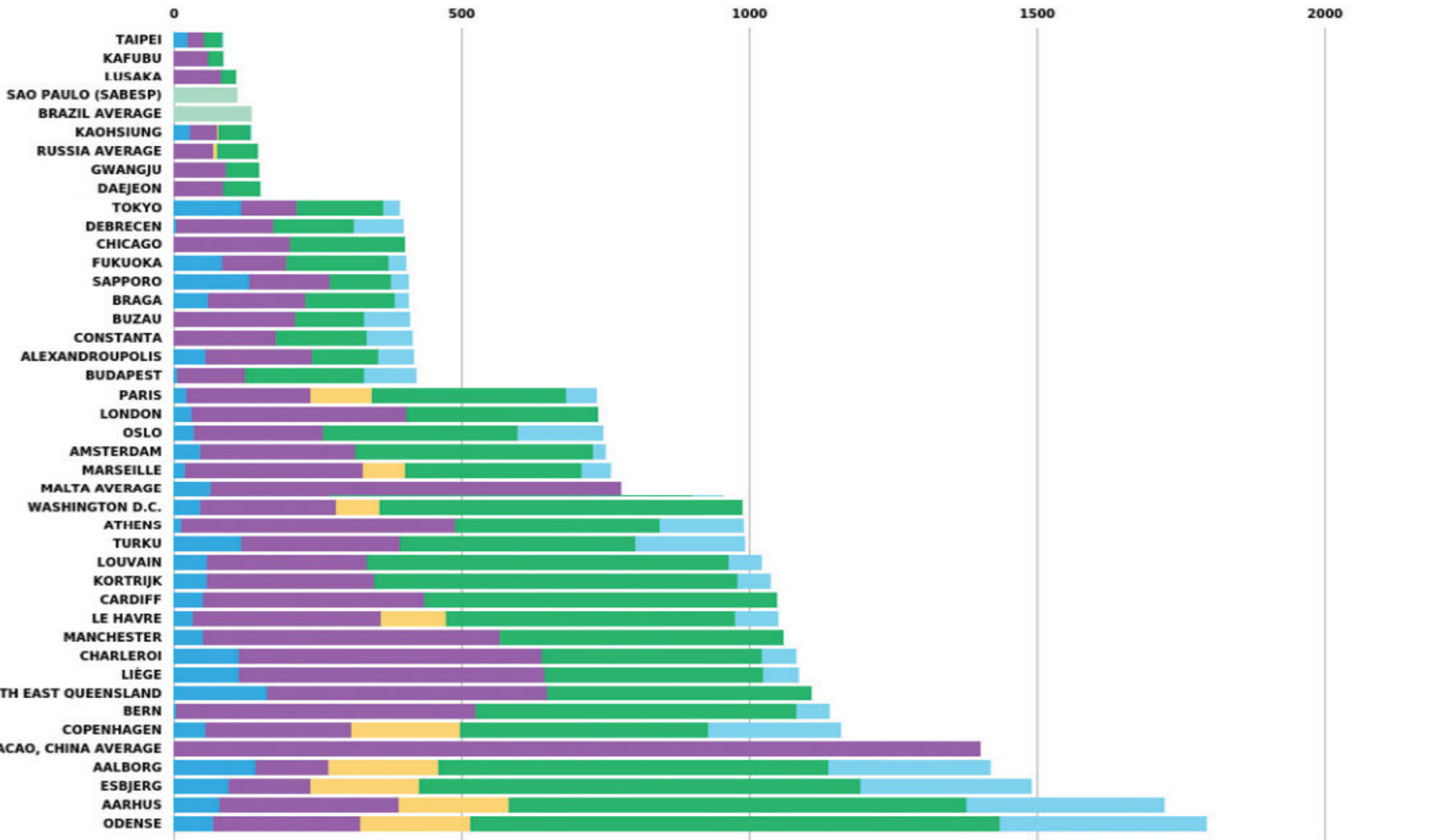
- **Усны тарифын бүтцийн энгийн хэлбэрүүд**
  - Нэг талт тариф
    - Тогтмол төлбөр
    - Хувьсах төлбөр
  - Хоёр шатлалтай тариф (Тогтмол төлбөр+ хувьсах төлбөр)

Олон улсын жишээ

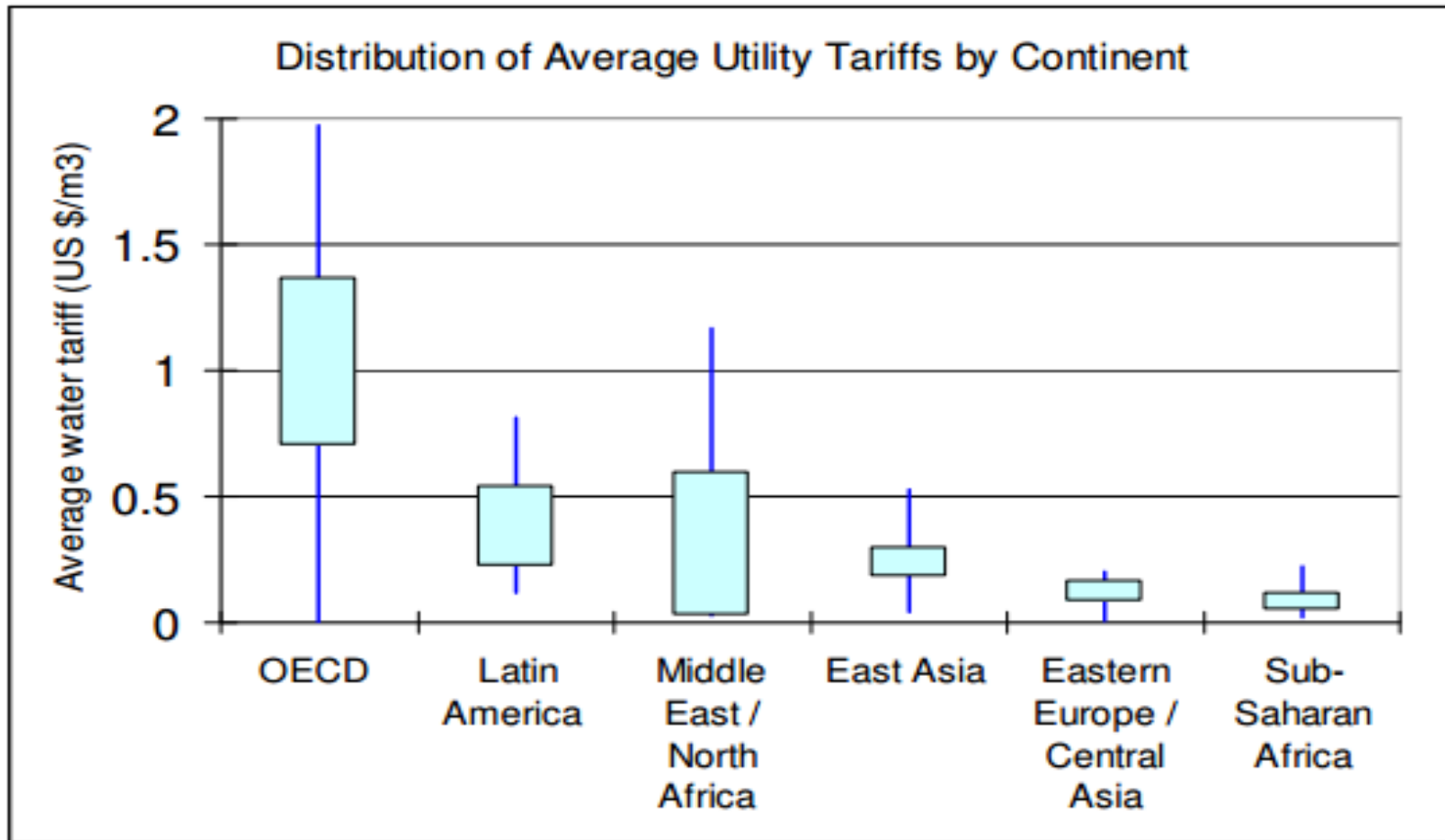
● FIXED CHARGE
 ● VARIABLE CHARGE
 ● OTHER CHARGES
 ● TOTAL CHARGE
 ● ENVIRONMENTAL
 ● VAT & OTHER
 ● TOTAL ANNUAL

DRINKING WATER
 DRINKING WATER
 CHARGES
 TAXES
 CHARGES 100 M³

Олон улсын жишээ

Source : GWI, 2004, quoted in Komives et al. (2005).

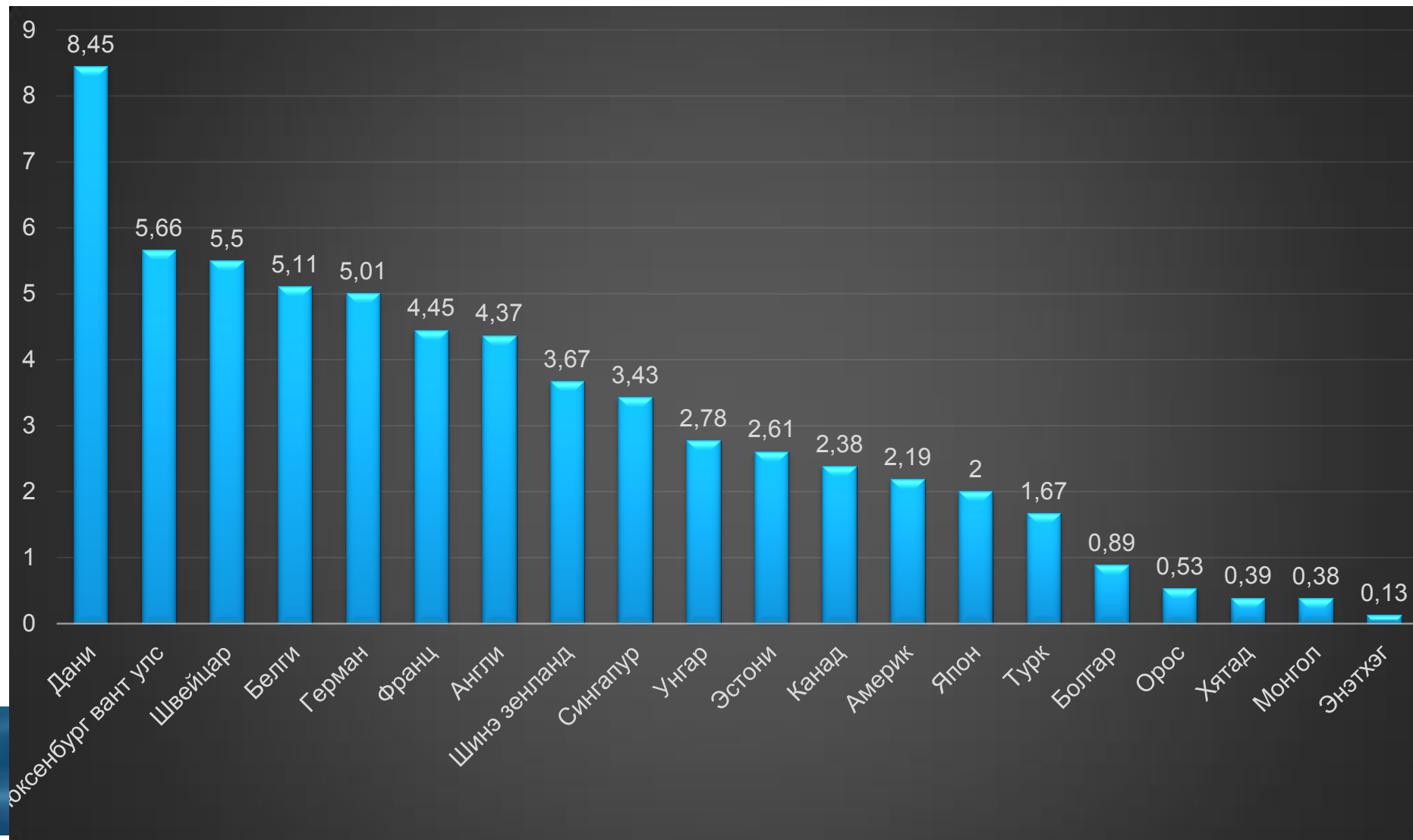
Fig 9 : Observed Price of Water by Type of Service Provider, Compiled from the Literature

Олон улсын жишээ

Цэвэр, бохир ус, \$/м³

Монгол улсын усны үнэ бүрдэх тогтолцоо

- Усны нөөц ашигласны төлбөр (Усны тухай хууль, Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль) БОАЖЯ
- Ус бохирдуулсны төлбөр (Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль) БОАЖЯ
- Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний үнэ, тариф (Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль) БХБЯ, ХСУХАТАҮЗЗ

Усны үйлчилгээний тарифын зохицуулалт

Үйлчилгээний чанарыг сайжруулж баталгаат унд ахуйн усаар хангах, цэвэрлэгээний түвшинг нэмэгдүүлэх

Экологийн
тогтвортой
байдал

Усны үр ашигтай хуваарилалт, ус
хэмнэлтийг бий болгохгүй ч байж
болно

Эдийн засгийн
тогтвортой
байдал

Байгаль
орчны
шаардлагууд
нь зардлыг
нэмэгдүүлнэ

Илүү үнэ
цэнэтэй
эсвэл ач
холбогдол
бүхий
хэрэглээнд
ач илүү
анхаарах

Санхүүгийн
тогтвортой
байдал

Тарифаар өртгөө бүрэн нөхөх зорилт
нь төлбөрийн чадварт сөрөг нөлөө
үзүүлж болзошгүй

Нийгмийн
тогтвортой
байдал

Үнэ төлбөргүй эх
үүсвэрүүдийг цөөрүүлэх

Өртгөө бүрэн нөхөх болон өрхүүц зардлаар үнэ тогтоох

Хэмжээгээр төлөх, бага
орлогын мэдрэмж

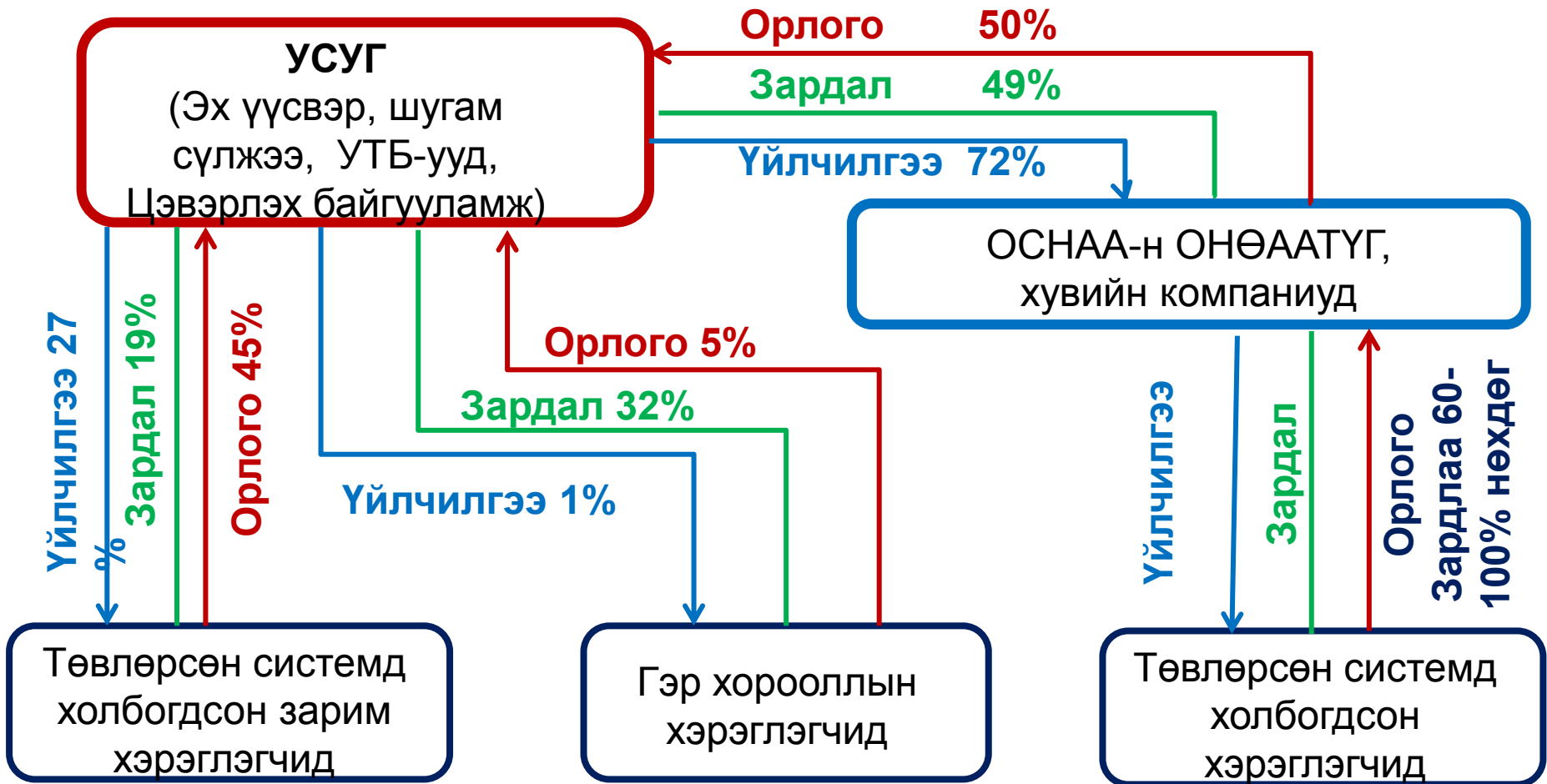
Тарифын аргачлалыг шинэчлэх хэрэгцээ шаардлага

- Орчин үеийн шаардлагад нийцүүлэх,
  - Аргачлалуудыг нэгтгэх
  - Тарифын үндсэн зарчмуудыг хангах,
  - Хэрэглэгч хангагчийн тэгш байдлыг хангах
  - Байгаль орчинд ээлтэй бодлого хэрэгжүүлэх
  - Сүүлийн үеийн загвар, мэдээллийн технологийн дэвшлийг нэвтрүүлэх
-
- UNISEF
- WASH-411 төсөл

Тарифын аргачлалыг шинэчлэх хэрэгцээ шаардлага

Тарифын аргачлалыг шинэчлэх хэрэгцээ шаардлага

Нийт өртөг тооцох,
БОШ тодорхойлох

Зарчим

Өртгийн зохистой
хуваарилалт

Нийгэмд чиглэсэн
арга хэмжээ

Бага орлоготой өрхийн амьдралд
анхаарах

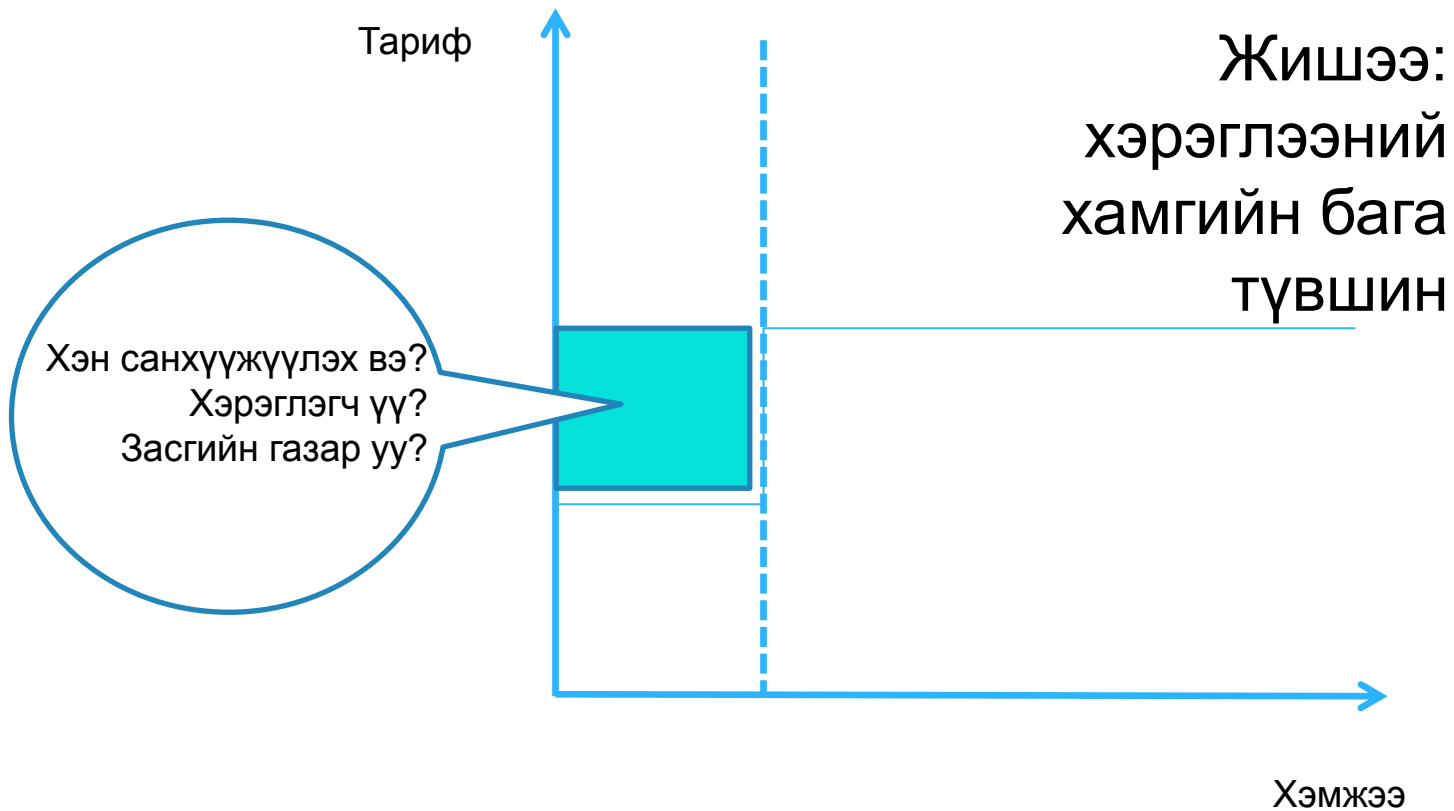
- Үнэ тарифын ялгавартай түвшин
- Төлбөрийг үе шаттай нэмэх арга

Төлбөр тоцох

(Суурь төлбөр ба хэрэглээний төлбөр)

Тарифын аргачлалыг шинэчлэх хэрэгцээ шаардлага

Бага орлоготой хэрэглэгчдийг
хамгаалах

Тарифын зохицуулалт: Хууль, эрх зүйн орчин

- **Зохицуулалт**
- ✓ Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль
  - ✓ Дэд бүтцийн сайдын 2003 оны 17-р тушаал "Цэвэр усны үнэ, хэрэглээнээс гарсан бохир ус татан зайлуулах үйлчилгээний төлбөрийг тогтоох аргачлал" 2018 оны 1-р сард шинэчлэгдсэн.
  - ✓ ХСУХАТАҮЗЗ-ийн 2012 оны 07-р тогтоол УХАТ-ын үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудын дагаж мөрдөх суурь тариф тооцох аргачлал
  - ✓ ХСУХАТАҮЗЗ-ийн 2012 оны 12-р тогтоол Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт үйлчилгээний үнэ тарифын саналыг хянан шалгах дотоод журам
- ✓ Өрсөлдөөний тухай хууль
  - Зүй ёсны монополь болон давамгайл байдалтай аж ахуй эрхлэгч
  - Захиргааны ерөнхий хууль

Усны үйлчилгээний тарифын талаар баримтлах бодлого

- **Үндсэн зорилт:** Хэрэглэгчдийг найдвартай үйлчилгээгээр хангах, усны нөөцийн зүй зохистой хэрэглээг дэмжих, салбарын байгууллагуудын тогтвортой, алдагдалгүй, байгаль орчинд ээлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх, бодит зардал тулгуурласан тэнцвэрт үнэ тарифын тогтолцоог бүрдүүлэх
- Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын талаар төрөөс баримтлах бодлого, стратегитэй уялдан, хангагч хэрэглэгчийн тэнцвэрт байдлыг хангана.

Усны үйлчилгээний тарифын талаар баримтлах бодлого

- Тарифаар бодит өртөг зардлыг бүрэн нөхөх,
- УХАТ-ын үйл ажиллагааны үргүй зардлыг бууруулах,
- Тоолууржилтыг нэмэгдүүлж, ухаалаг хэрэглээг, урамшуулах
- Усны алдагдлыг бууруулах,
- Төвлөрсөн шугам сүлжээ болон байгальд нийлүүлэх хаягдал усны стандартын түвшинд нийцүүлэх
- Хөрөнгийн буюу элэгдлийн зардлыг бүрэн тусгах, хуримтлагдсан элэгдлийг зохих журмын дагуу зарцуулах,

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах зөвлөлийн 2018 оны 1 -р сарын 11 дугаар тогтоолоор батлагдсан. ХЗДХЯ-ы улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн.

Бүлгүүд

1. Ерөнхий зүйл
2. Нэр томъёо
3. ТЗЭ-ийн цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф тогтооход баримтлах зарчим
4. Тариф тооцоход ашиглах хэрэглэгчдэд нийлүүлэх цэвэр ус, хүлээн авах бохир усны хэмжээг тооцох

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

5. Борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээг тодорхойлох
6. Суурь үнэ тооцох
7. Хэрэглэгчийн ангилал, зардлын хуваарилалт
8. Усны хэрэглээнээс хамаарах тариф тооцох
9. Усны үйлчилгээний үнэ, тарифыг индексжүүлэх
10. Хэрэглэгчийн төлбөр тооцох
11. Бусад зүйл
12. Хавсралт /судалгааны маягт, хүснэгтүүд/

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

1. Ерөнхий зүйл

- Үндэслэл
- 1.3 ТЗЭ нь үйл ажиллагааны сүүлийн 3 жилийн бодит зардлын гүйцэтгэл, ирэх оны төлөвлөгөөнд тулгуурлан
- 1.4 Ус хангамж, ариутгах татуургын үйлчилгээний тариф тогтоохдоо үйлчилгээний онцлог, шинж чанараас нь хамааруулан дараах бүтцийн аль нэгийг сонгоно. Үүнд:
  - 1 шатлалтай
  - 2 шатлалтай (суурь үнэтэй)
  - Шатлан өсөх (усны хэмжээ болон хаягдал усны бохирдлын хэмжээ)
- Баталгаажуулах баримт

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

2. Нэр томъёо

- Бүрэн өөрийн өртөг (БӨӨ), Тариф (Т), Нийт зардал (НЗ), Борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ (БОш)
  - **Суурь үнэ (C_ү)** – Үйлчилгээг байнгын бэлэн байдалд байлгахад шаардагдах тогтмол зардалд суурилсан тариф;
  - **Орлого болоогүй ус (ОБУ)** – Олборлон боловсруулсан боловч бичилт хийгдэж төлбөр ногдуулаагүй усны хэмжээ;
  - **Усны зөвшөөрөгдөх алдагдал (УА_з)** – усны зүй бус алдагдлаас бусад буюу гал, дотоод хэрэгцээ, технологи, засвар үйлчилгээ, осол аваарын үед алдсан усны нийт хэмжээ;
  - **Технологийн усны алдагдал (УА_т)** - Усыг цэвэршүүлэх явцад хаягдсан усны хэмжээ;

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

3. ТЗЭ-ийн цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф тогтооход баримтлах зарчим

- 3.1 Тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны бодит өртөг, зардалд тулгуурлах
- 3.3 Өртөг нь сүүлийн жилүүдэд гарсан зардлын гүйцэтгэлд үндэслэгдсэн байх
- 3.4 ТЗЭ-ийн тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны тарифын орлого нь хэрэглэгчдэд ус хангамж, ариутгах татуургын үйлчилгээг тасралтгүй хүргэх, урсгал засвар үйлчилгээг өөрийн санхүүжилтээр гүйцэтгэхэд хүрэлцэхүйц байх.
- 3.8 Ус хангамж, ариутгах татуургын үйл ажиллагаанд шууд нөлөөлөх зардлын бодит өөрчлөлтөөс хамааран тарифыг индексжүүлэх чиглэл баримтлах,

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

4. Тариф тооцоход ашиглах хэрэглэгчдэд нийлүүлэх цэвэр ус, хүлээн авах бохир усны хэмжээг тооцох /Усны балансыг тусгасан/

4.1 Үйлчилгээний биет хэмжээг тогтоохдоо сүүлийн жилүүдэд хэрэглэгчдэд түгээсэн усны бодит хэмжээ (татан зайлуулсан бохир ус) болон хэрэглэгчийн тооны өөрчлөлт, төвлөрсөн ус хангамж, ариутгах татуургын системд шинээр холбогдох болон хасагдах хэрэглэгчид, тоолууржилт зэргийг тус тус харгалзан үзнэ.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

4. Тариф тооцоход ашиглах хэрэглэгчдэд нийлүүлэх цэвэр ус, хүлээн авах бохир усны хэмжээг тооцох

- Үйлчилгээний биет хэмжээг дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$Y_{\text{бх}} = \sum Y_{\text{бх}i}^{\text{T}} + \sum Y_{\text{бх}i}^{\text{T-гүй}} + \Delta Y_{\text{бх}}^{\text{x}} \quad (1)$$

- Үүнд: $Y_{\text{бх}}$ - үйлчилгээний биет хэмжээ төлөвлөгөөт оноор, мян.м³;
- $Y_{\text{бх}i}^{\text{T}}$ – i ангиллын хэрэглэгчийн тоолууртай ус хэрэглээ, суурь оноор, мян.м³;
- $Y_{\text{бх}i}^{\text{T-гүй}}$ - i ангиллын хэрэглэгчийн тоолууртай ус хэрэглээ, суурь оноор, мян.м³;
- $\Delta Y_{\text{бх}}^{\text{x}}$ – ус хэрэглээний өөрчлөлтийн төлөвлөгөө, мян.м³;
- Тайлбар: Дулаан үйлдвэрлэдэг ТЗЭ-д үйлчилгээний биет хэмжээнд дулааны зориулалтаар ашигласан усыг оруулж тооцно.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

4. Тариф тооцоход ашиглах хэрэглэгчдэд нийлүүлэх цэвэр ус, хүлээн авах бохир усны хэмжээг тооцох

- 4.5 Усны зөвшөөрөгдөх алдагдал нь дотоод хэрэглээ, төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус засварын үед алдсан усны хэмжээний нийлбэртэй тэнцүү байна. Дотоод хэрэглээний ус нь:
  - - Өөрийн унд ахуйн хэрэгцээнд зарцуулсан ус;
  - - Ус цэвэршүүлэх явцад гарсан технологийн хаягдал ус;
  - - Шугам сүлжээ, усан сангийн угаалга, ариутгалын ус;
  - - Насосны станцын өөрийн хэрэглээ;
  - - Бохир усны шугамын угаалга, цэвэрлэгээнд хэрэглэсэн усны хэмжээгээр тодорхойлогдоно.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

5. Борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээг тодорхойлох

- Борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ ($BO_{\text{ш}}$) нь тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны нийт зардал /НЗ/ ба хөрөнгө оруулалтын өгөөж ($ХО_{\text{ө}}$)-ийн нийлбэрээр тодорхойлогдоно.

$$BO_{\text{ш}} = НЗ + ХО_{\text{ө}} \text{ (мян.төг)} \quad (4)$$

- Нийт зардал (НЗ) нь тусгай зөвшөөрөлд заасан үйл ажиллагааны бүрэн өөрийн өртөг (БӨӨ), богино хугацаат зээлийн хүүгийн зардал ($З_{\text{хүү}}$)-ын нийлбэрээр тодорхойлогдоно.

$$НЗ = БӨӨ + З_{\text{хүү}} \text{ (мян.төг)} \quad (5)$$

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

6. Суурь үнэ тооцох

6.2 Суурь үнийг цэвэр болон бохир усны үйлчилгээ тус бүрд тооцно.

6.3 Ус хэрэглээний зориулалтаас нь хамаарч суурь үнийн ялгавартай тарифыг хэрэглэнэ. Үүнд:

- Орон сууцны оршин суугчид (унд, ахуйн зориулалтаар)
- Аж ахуйн нэгж, байгууллага, үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчид.

6.4 Суурь үнэ тодорхойлохдоо: а/ тогтмол зардлыг хэрэглэгчдийн тоонд харьцуулах арга

б/ тогтмол зардлыг биет үзүүлэлтийн хэмжээнд харьцуулах арга

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

7.1 Борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээг байгууллагын нэгдсэн дүнгээр тодорхойлох бөгөөд зардлыг тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны төрөл тус бүрээр болон хэрэглэгчийн ангиллаар хуваарилна.

7.2 Цэвэр усны тариф тооцохдоо хэрэглэгчдийг усны нөөцийн зүй зохистой ашиглалтыг дэмжих зорилгоор дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

7.2.1 Айл өрх (тоолууртай, тоолуургүй);

7.2.2 Үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага;

а/ Дор дурдсанаас бусад үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага;

б/ Төсөвт байгууллагууд;

в/ Спирт, архи, пиво, ундаа, жүүс усны үйлдвэр, автомашин угаалга;

г/ Ноос, ноолуур, арьс шир, өлөн гэдэс боловсруулах үйлдвэр;

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

7.3 Бохир усны тариф тооцохдоо усны бохирдлыг бууруулах зорилгоор хэрэглэгчдийг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

7.3.1 Айл өрх /тоолууртай, тоолуургүй/;

7.3.2 Үйлдвэр аж ахуйн нэгж байгууллага:

а/ Дор дурдсанаас бусад Үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага;

б/ Төсөвт байгууллагууд;

в/ Спирт, архи, пиво, ундаа, жүүс, усны үйлдвэр, мах боловсруулах үйлдвэр;

г/ Ноос, ноолуур, арьс шир, өлөн гэдэс боловсруулах үйлдвэр, автомашин угаалга;

7.4 Зардлыг шат дамжлага бүрээр тодорхойлох боломжгүй тохиолдолд болон хуваарилагдахгүй зардлыг цэвэр, бохир усны үйлчилгээний зардалд орлоготой нь хувь тэнцүүлж тооцно.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

8. Усны хэрэглээнээс хамаарах тариф тооцох

8.1 ТЗЭ-ийн тарифыг тусгай зөвшөөрөлд заасан үйл ажиллагаа тус бүрээр болон хэрэглэгчийн ангиллаар тогтооно.

8.2 ТЗЭ-ийн тариф (Т)-ыг тариф тооцох борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ (Бошт)-г үйлчилгээний биет хэмжээ (Үб.х)-д харьцуулж тодорхойлно.

$$T = \text{Бошт} / (\text{Үб.х}) \quad (\text{төг/м}^3) \quad (14)$$

8.3 Тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагаанд бусад нийт үйл ажиллагаанаас хувиарлагдахгүй байгаа зардлыг борлуулалтын орлогод тухайн үйл ажиллагааны орлогын эзлэх хувь хэмжээгээр нийт зардлаас хувиалан тооцно.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

9. Усны үйлчилгээний үнэ, тарифыг индексжүүлэх

9.1 Ус хангамж, ариутгах татуургын үйл ажиллагаанд шууд нөлөөлөх зардлын бодит өөрчлөлтөөс хамааран дараах зардлыг индексжүүлж тооцно.

- Цахилгаан, дулаан, усны үйлчилгээний үнэ, тарифын өөрчлөлтөөр ус хангамж, ариутгах татуургын үйл ажиллагаанд ногдох дулаан, цахилгаан, усны зардлыг тооцоход,
- Гадаад валютын ханшны өөрчлөлтөөр шатахуун, сэлбэг хэрэгсэл, урсгал засварын зардлыг тооцоход,
- Үйлдвэрлэгчийн үнийн индексийн нөлөөллийг түүхий эд, хангамжийн материал, тээвэр, материалын зардлыг тооцоход,
- Татвар, хууль, шийдвэрийн өөрчлөлтийн нөлөөллийг ус, дулаан, цахилгаан болон ашиглалтын зардал, орлогын албан татвараас бусад татвар, элэгдэл, хөрөнгө оруулалтын өгөөжийн зардлыг тооцоход,

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

9. Усны үйлчилгээний үнэ, тарифыг индексжүүлэх

9.4. Усны үйлчилгээний тарифыг дараах байдлаар индексжүүлнэ. Үүнд:

$$T_i = I * T_{i-1} \quad (15)$$

$$I = \frac{\text{БОш}_i}{\text{БОш}_{i-1}} \quad (16)$$

- Үүнд: T_i - i хугацааны индексжүүлсэн тариф, төг/м³;
- T_{i-1} - $i-1$ онд батлагдсан усны үйлчилгээний тариф, төг/м³;
- I - i хугацаанд $i-1$ онд батлагдсан усны үйлчилгээний тарифыг индексжүүлэх индекс;
- БОш_i - i хугацаанд Зохицуулах зөвлөлөөс хянасан борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ (14-р томъёогоор тодорхойлно.), мян.төг;
- БОш_{i-1} - $i-1$ онд Зохицуулах зөвлөлөөс баталсан борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ, мян.төг.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

10. Хэрэглэгчийн төлбөр тооцох

10.1 ТЗЭ-д Зохицуулах зөвлөлөөс батлагдсан тарифын дагуу хэрэглэгчийн цэвэр, бохир усны үйлчилгээний төлбөрийг сар бүр тооцож нэхэмжилнэ.

10.2 Хэрэглэгчийн төлөх цэвэр, бохир усны үйлчилгээний нийт төлбөрийг тооцохдоо тарифыг тухайн сард хэрэглэсэн усны хэмжээгээр үржүүлж, суурь үнэ нэмнэ. Үүнд:

$$T\theta_c = T\theta_{\text{ц}} + T\theta_{\text{б}} + C_{\text{ү}} \quad (17)$$

$T\theta_c$ - хэрэглэгчийн цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тухайн сарын нийт төлбөр, төг;

$T\theta_{\text{ц}}$ - цэвэр усны үйлчилгээний тухайн сарын төлбөр, төг;

$T\theta_{\text{б}}$ - бохир усны үйлчилгээний тухайн сарын төлбөр, төг;

$C_{\text{ү}}$ - суурь үнэ, төг.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

10. Хэрэглэгчийн төлбөр тооцох

10.4 Хэрэглэгчийн сард хэрэглэсэн цэвэр усны хэмжээг тухайн сард хэрэглэсэн, халуун, хүйтэн усны нийлбэрээр тодорхойлох бөгөөд тоолуургүй тохиолдолд холбогдох байгууллагаас тогтоосон ус хэрэглээний нормоор тооцно.

10.5 Хэрэглэгчийн сард хэрэглэсэн бохир усны хэмжээ нь цэвэр усны хэмжээтэй тэнцүү байна.

10.6 Суурь хураамжийг хүйтэн усны оруулга шугамын голч буюу тоолуур суурилуулсан шугам (тоолуур)-ын голчоор тооцно.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

11. Бусад зүйл

11.1 Тарифын тооцоонд тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны зардлыг баримтжуулах эрх зүйн акт, баримтуудыг хавсаргана.

11.2 ТЗЭ-ийн борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээ (БОш)-г Зохицуулах зөвлөл жил бүр хянаж батлах ба тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч байгууллага холбогдох тооцоо судалгааг заасан хугацаанд бүрэн, үнэн, зөв ирүүлэх шаардлагатай. Судалгаанд сүүлийн 3 жилийн үйл ажиллагаа хамрагдана.

11.3. Тарифын саналыг хянах хянах явцад баримтаар баталгаажаагүй, Зохицуулах зөвлөл үндэслэлгүй гэж үзсэн зардлыг тариф тооцох зардлаас хасч борлуулалтын орлогын шаардагдах хэмжээг хянаж, батална.

11.4. Тарифын саналыг онлайнаар ирүүлэхийн зэрэгцээ албан бичгээр баталгаажуулж ирүүлнэ.

Цэвэр, бохир усны үйлчилгээний тариф, төлбөр тооцох аргачлал

Хавсралт /судалгааны маягт, хүснэгтүүд/

Нийт 12 хүснэгт

Мэдээллийн давхардлыг багасгасан,

Усны баланс зэргийг шинээр тусгасан

Тариф тооцох загвар

Усны үйлчилгээний тариф

ТЗЭ-ийн регистр

Нууц үг

2016-08-20

Өртгийн тооцоо, үнэ тариф

Сервер

Бааз

Хэрэглэгч

Нууц үг

2016-08-22

Тариф тогтоох үе шат

Олон нийтийн дунд
сурталчилгаа хийх,

Тарифын санал
ирүүлэх, О/н-ийн

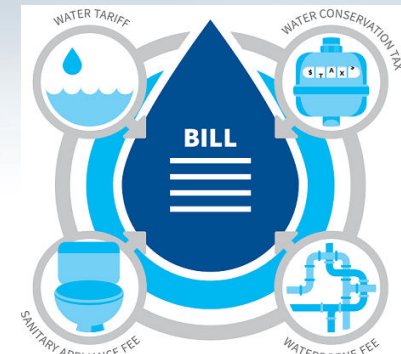
Саналыг шалгах

Нэмэлт мэдээлэл,

ҮТА-аас хянах,
шинжилгээ хийх/30

Зөвлөлийн хуралд

Шийдвэр гаргах, батлах(ил
тод) ХЗЯ-д бүртгүүлэх
хэрэглэгчдэд мэдээлэх 30
хоног

Тарифын санал ирүүлэх

Тарифын санал хянан шалгах дотоод журам

- ✓ Тарифт зохицуулалт хийх зайлшгүй шаардлага бий болсныг баталсан тооцоо судалгаа,
- ✓ Аргачлалын дагуу бөглөсөн маягт хүснэгт,
- ✓ Орлого, зардлыг баталгаажуулах баримтууд,
- ✓ Сонсох ажиллагаа явуулсан асуулга материалууд,
- ✓ Орон нутгийн захиргаа, ИТХ-ын албан бичгүүд,

Зохицуулах зөвлөлийн ажлын хэсэг:

- ✓ Санхүүгийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ,
- ✓ Усны баланс, Орлого зардлын хяналт,
- ✓ Нөлөөллийн судалгаа,
- ✓ Материалыг Зөвлөлд танилцуулж шийдвэр гаргуулах,
- ✓ Хуулийн хувьд хүчин төгөлдөр болгох

“Усыг жинхэнэ ариг гамтай хэрэглэнэ гэдэг нь хэрэглээ хязгаарлана гэсэн үг биш юм. Далай, тэнгис, гол мөрөн рүү эргэн урсаж буй усны дусал бүр улс түмэнд ашгаа өгөөгүй бол эдийн засгийн хаягдал мөн.”

Herbert Hoover (1926)

**АНХААРАЛ
ТАВЬСАНД
БАЯРЛАЛАА**

